

Büdcə Təşkilatları üçün 7 Nöli Milli Mühasibat Uçotu Standartı
“Asılı təsərrüfat cəmiyyətlərinə investisiyaların uçotu üzrə”

Azərbaycan Respublikası Maliyyə
Nazirliyinin 2009-cu il “13” yanvar
tarixli İ-05 nömrəli əmri ilə təsdiq
edilmişdir.

Büdcə Təşkilatları üçün 7 Nöli Milli Mühasibat Uçotu Standartı

“Asılı təsərrüfat cəmiyyətlərinə investisiyaların uçotu üzrə”

ÜMUMİ MÜDDƏALAR

Standartın təyinatı

1. Bu standart, "Mühasibat uçotu haqqında" Azərbaycan Respublikasının Qanununa uyğun olaraq hazırlanmış və "Asılı təsərrüfat cəmiyyətlərinə investisiya qoyuluşları" adlı İctimai Sektor üçün 7 Nə-li Mühasibat Uçotunun Beynəlxalq Standartına əsaslanmışdır.

Məqsəd

2. Bu Standartın məqsədi, investisiya obyektinin törəmə müəssisə kimi deyil, asılı təsərrüfat cəmiyyəti kimi təsnifləşdirilməsi üçün, digər müəssisənin kapitalında kifayət qədər investisiyalara malik olan təşkilat tərəfindən maliyyə hesabatlarının tərtib edilməsi zamanı qəbul edilməli olan qaydaların müəyyən edilməsidir

Standartın tətbiqi sahəsi

3. Bu standart vençur (riskli) kapitala malik olan təşkilatların tərkibinə daxil olan asılı təsərrüfat cəmiyyətlərinə investisiya yatırımlarına tətbiq edilmir:
4. Bu standart asılı təsərrüfat cəmiyyətlərində mülkiyyət payının uçotu üçün baza təmin edir. Bu zaman, digər təşkilata yatırılan investisiya mülkiyyət payı ilə bağlı olan risk və mükafatları investora ötürür. Standart yalnız investisiya obyektinin rəsmi iştirak payı strukturuna (və ya onun ekvivalentinə) yatırılan investisiyalara şamil edilir. Rəsmi iştirak payı strukturu dedikdə səhm kapitalı və ya birləşdirilmiş kapitalın müvafiq formaları, məsələn, mülkiyyət fondunda (trastında) iştirak payı başa düşülür. Buraya, həmçinin, investorun iştirak payının dəqiq ölçülməsi mümkün olan digər iştirak payı strukturları da daxil ola bilər. İştirak payı strukturu zəif müəyyən edildikdə mülkiyyət payına dair dəqiq məlumatların əldə edilməsi qeyri-mümkün ola bilər
5. Bu standart büdcə təşkilatlarına, bələdiyyə orqanlarına və büdcədən kənar fondlara tətbiq edilir.
6. Mühasibat uçotunu tənzimləyən qüvvədə olan normativ-hüquqi aktlar ilə bu Milli Mühasibat Uçotu Standartı arasında ziddiyyət yarandığı halda, Büdcə Təşkilatları üçün Milli Mühasibat Uçotu Standartı tətbiq edilir

ƏSAS ANLAYIŞLAR

7. Bu Standartda istifadə edilmiş əsas anlayışlar aşağıdakı mənaları ifadə edir

Büdcə Təşkilatları üçün 7 Nəli Milli Mühasibat Uçotu Standartı
"Asılı təsərrüfat cəmiyyətlərinə investisiyaların uçotu üzrə"

Asılı təsərrüfat cəmiyyəti, ortaqlıq kimi səhmdar cəmiyyəti olmayan təşkilatlar daxil olmaqla, investorumun əhəmiyyətli təsirə malik olduğu, lakin onun nə nəzarət edilən, nə də birgə müəssisəsi olmayan təşkilatdır.

İştirak payı metodu investisiyanın əvvəlcə ilkin dəyəri ilə tanındığı və daha sonra investorumun investisiya obyektinin xalis aktivlərindəki/kapitalındakı payında sonrakı dəyişikliklər üzrə düzəlişlər edildiyi mühasibat uçotu metodudur. Investorumun mənfəət və zərər haqqında hesabatında, onun investisiya obyektinin mənfəət və ya zərərindəki payı əks etdirilir

Əhəmiyyətli təsir (bu standartın məqsədinə uyğun olaraq) təşkilatın maliyyə və əməliyyat siyasəti ilə bağlı qərarların verilməsində iştirak etmək səlahiyyətidir, lakin həmin siyasət üzərində nəzarəti və ya birgə nəzarəti təmin etmir.

8. Digər İctimai Sektor üçün Mühasibat Uçotunun Beynəlxalq Standartlarında müəyyən edilən şərtlər bu standartda digər standartlarda olduğu kimi eyni mənada işlədilir və ayrıca nəşr edilən Müəyyən Edilən Terminlər Lüğətinə daxil edilir.
9. "Birləşdirilmiş (konsolidə edilmiş) və fərdi maliyyə hesabatları" adlı Büdcə Təşkilatları üçün 6 Nə-li Milli Mühasibat Uçotu Standartının 12-ci maddəsinə uyğun olaraq birləşdirilmiş (konsolidasiya edilmiş) maliyyə hesabatlarının təqdim edilməsindən, "Birgə müəssisələrdə iştirak payları" adlı Büdcə Təşkilatları üçün 8 Nə-li Milli Mühasibat Uçotu Standartının 3-cü maddəsinə uyğun olaraq proporsional konsolidasiyanın tətbiq edilməsindən və ya bu Standartın 18-ci maddəsinin (c) bəndinə uyğun olaraq iştirak payı metodunun tətbiq edilməsindən azad olunan təşkilatlar fərdi maliyyə hesabatlarını özlərinin yeganə maliyyə hesabatları kimi təqdim edə bilərlər

Əhəmiyyətli təsir

10. Investorumun investisiya obyektini üzərində əhəmiyyətli təsirə malik olub-olmaması investor ilə investisiya obyektini arasında olan münasibətlərin xarakteri və bu standartın əhəmiyyətli təsir anlayışı əsasında müəyyən edilir. Bu standart yalnız təşkilatın mülkiyyət payına malik olduğu asılı təsərrüfat cəmiyyətlərində tətbiq edilir.
11. Investorumun əhəmiyyətli təsirə malik olması adətən aşağıdakılardan birinin və ya bir neçəsinin mövcud olması ilə təsdiq olunur:
  - (a) investisiya obyektinin direktorlar şurası və ya analoji idarəetmə orqanında nümayəndəlik;
  - (b) siyasətin müəyyən olunması prosesində, o cümlədən dividend və ya digər bölüşdürmələr üzrə qərarların qəbul edilməsində iştirak etmək;
  - (c) investor ilə investisiya obyektini arasında iri həcmli əməliyyatlar;
  - (ç) idarəetmə heyətinin qarşılıqlı mübadiləsi; və ya
  - (d) vacib texniki məlumatların təqdim olunması.
12. Əgər investorumun mülkiyyət payı səhm formasındadırsa və o, birbaşa və ya dolayı olaraq investisiya obyektini üzrə 20% və daha çox səsvermə hüququna malikdirsə, o zaman, investorumun əhəmiyyətli təsirə malik olduğu hesab edilir (əgər bunun əksini aydın şəkildə nümayiş etdirmək mümkün deyildirsə). Əksinə olaraq, investor birbaşa və ya dolayı olaraq investisiya obyektini üzrə 20%-dən az səsvermə hüququna malikdirsə, o zaman, onun əhəmiyyətli təsirə malik olmadığı hesab edilir (əgər bu cür təsiri aydın şəkildə nümayiş etdirmək mümkün deyildirsə). Digər investorumun böyük həcmdə və ya daha çox iştirak payına malik olması, hələ, başqa investorumun əhəmiyyətli təsirə malik ola bilməməsi anlamını vermir.

13. Təşkilat, səhmlər üzrə varrant, səhmlərin alışı üzrə opsiya, adi səhmlərə konvertasiya oluna bilən borc və ya kapital alətləri kimi, icra olunduğu yaxud konvertasiya edildiyi təqdirdə, ona digər təşkilatın maliyyə və əməliyyat siyasəti üzərində əlavə səsvermə hüququ vermək və ya digər tərəfin səsvermə hüququnu azaltmaq potensialı olan digər oxşar alətlərə malik ola bilər (yəni, potensial səsvermə hüquqları). Təşkilatın əhəmiyyətli təsirə malik olub-olmadığı qiymətləndirilərkən, hesabat tarixinə yerinə yetirilə və ya konvertasiya oluna bilən potensial səsvermə hüquqlarının mövcudluğu və təsiri, o cümlədən digər təşkilatlar tərəfindən saxlanılan potensial səsvermə hüquqları nəzərə alınır.
14. Potensial səsvermə hüquqlarının əhəmiyyətli təsirin yaranmasına səbəb olub-olmadığını qiymətləndirilərkən, təşkilat, rəhbərliyin potensial səsvermə hüquqlarını yerinə yetirmək və ya konvertasiya etmək niyyəti və maliyyə imkanları istisna olmaqla, potensial səsvermə hüquqlarına təsir göstərən bütün faktları və halları (o cümlədən potensial səsvermə hüquqlarının realizasiya şərtləri və ayrılıqda və ya birlikdə nəzərdən keçirilmiş hər hansı digər müqavilə şərtlərini) təhlil edir
15. Təşkilat investisiya obyektinin maliyyə və əməliyyat siyasəti ilə bağlı qərarların verilməsində iştirak etmək səlahiyyətini itirdikdə, həmin obyekt üzərində əhəmiyyətli təsirinə itirir. Əhəmiyyətli təsir, mütləq və ya nisbi sahiblik səviyyələrində dəyişiklik baş verdikdə və ya bu dəyişiklik baş vermədən itirilə bilər. Bu, asılı təsərrüfat cəmiyyəti misal üçün, hər hansı dövlət, məhkəmə, inzibati və ya tənzimləyici orqanın nəzarəti altına düşdükdə baş verə bilər. Bu, həmçinin icrası məcburi olan razılaşma şərtlərinin nəticəsi kimi baş verə bilər

İştirak payı metodu

16. İştirak payı metoduna əsasən asılı təsərrüfat cəmiyyətinə qoyulmuş investisiya məbləği əvvəlcə ilkin dəyəri ilə tanınır və investisiya obyektinin alışı tarixindən sonra əldə etdiyi mənfəət və ya zərərinə investorun payını tanımaq üçün investisiyanın balans dəyəri artırılır və ya azaldılır. Investorun investisiya obyektinin mənfəət və ya zərərinəki payı investorun mənfəət və ya zərərinə tanınır. İndividual investisiya obyektindən əldə olunan bölüşdürmələr investisiyanın balans dəyərini azaldır. Balans dəyərində düzəlişlər həmçinin, investisiya obyektinin kapitalında baş vermiş dəyişikliklərdən irəli gələn və investisiya obyektinin mənfəət və ya zərərinə hələ tanınmayan məbləğlərin investorun investisiya obyektindəki mütənasib iştirak payına təsirinə əks etdirmək üçün tələb oluna bilər. Bu dəyişikliklərə torpaq, tikili və avadanlıqların yenidən qiymətləndirilməsindən və məzənnə fərqlərindən yaranan dəyişikliklər aiddir. Investorun bu dəyişikliklərdəki payı investorun xalis aktivlərində/kapitalında birbaşa tanınır
17. Potensial səsvermə hüquqları mövcud olduğu hallarda, investorun investisiya obyektinin mənfəət və ya zərərinəki və investisiya obyektinin xalis aktivlərində/kapitalında baş verən dəyişikliklərdəki payı hesabat tarixinə mövcud mülkiyyət maraqları əsasında müəyyən edilir və potensial səsvermə hüquqlarının mümkün yerinə yetirilməsini və ya konvertasiyasını əks etdirmir

İştirak payı metodunun tətbiqi

18. Asılı təsərrüfat cəmiyyətinə investisiyalar aşağıdakı hallar istisna olmaqla, iştirak payı metoduna əsasən uçota alınmalıdır:
  - (a) İndividual investisiyanın yalnız əldə edilməsindən sonrakı 12 ay müddətində xaric edilməsi məqsədilə alınmasına və saxlanılmasına, eləcə də, rəhbərliyin fəal şəkildə alıcı axtarmasına dair sübut olduqda;
  - (b) özünün asılı təsərrüfat cəmiyyətinə investisiya qoymuş nəzarət edən təşkilatın birləşdirilmiş (konsolidə edilmiş) maliyyə hesabatlarını təqdim etməməsinə yol verilməsi haqqında Büdcə Təşkilatları üçün 6 Nəli Milli Mühasibat Uçotunun Standartının 12-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş istisna tətbiq olunduqda; və ya
  - (c) aşağıdakı şərtlərin hər biri mövcud olduqda:
    - (i) İndividual investor:

Büdcə Təşkilatları üçün 7 Nəli Milli Mühasibat Uçotu Standartı
"Asılı təsərrüfat cəmiyyətlərinə investisiyaların uçotu üzrə"

- özü digər təşkilatın tam mülkiyyətində olan nəzarət edilən təşkilatdırsa və iştirak payı metodu əsasında hazırlanan maliyyə hesabatlarının istifadəçiləri, böyük ehtimal ilə, mövcud deyildirsə və ya onların informasiyaya olan ehtiyacları nəzarət edən təşkilatın birləşdirilmiş (konsolidə edilmiş) maliyyə hesabatları vasitəsilə ödənilirsə; və ya
  - investorun özü digər təşkilatın qismən mülkiyyətində olan nəzarət edilən təşkilatdırsa və onun digər mülkiyyətçiləri, o cümlədən səsvermə hüququna malik olmayan mülkiyyətçiləri investorun iştirak payı metodunu təqdim etmədiyindən xəbərdardır və buna etiraz etməlirsə;
- (ii) investorun borc və ya kapital alətləri açıq bazarda dövriyyədə deyilsə (yerli və ya xarici fond birjası ya da vasitəçilərin olmadığı qiymətli kağızlar bazarı, yerli və regional bazarlar daxil olmaqla);
- (iii) hər hansı alətlər sinfinin açıq bazara buraxılması məqsədilə, investorun maliyyə hesabatları qiymətli kağızlar üzrə komissiya və ya digər tənzimləyici orqana nə təqdim olunmuş, nə də təqdim olunma prosesindədirsə; və
- (iv) investorun hər hansı əsas və ya aralıq nəzarət edən təşkilatı ictimaiyyət tərəfindən sərbəst istifadə edilməsi üçün və Maliyyə Hesabatlarının Beynəlxalq Standartlarına uyğun olan birləşdirilmiş (konsolidə edilmiş) maliyyə hesabatlarını təqdim edirsə
19. İnteraktiv iştirak payı metodunun tətbiqini asılı təşkilatında əhəmiyyətli təsirə artıq malik olmadığı tarixdən dayandırmalı və, əgər asılı təsərrüfat cəmiyyəti maliyyə alətlərinin tanınması və ölçülməsi ilə bağlı mühasibat uçotunun müvafiq beynəlxalq və milli standartlarında müəyyən edildiyi kimi törəmə və ya birgə müəssisəyə çevrilməmişdirsə, həmin tarixdən investisiya qoyuluşunu Büdcə Təşkilatları üçün 8 Nəli Milli Mühasibat Uçotu Standartına uyğun olaraq uçota almalıdır
20. Təşkilatın investisiya qoyuluşu artıq asılı təsərrüfat cəmiyyəti sayılmadığı tarixdə investisiyanın balans dəyəri, "Maliyyə alətləri: Tanınma və ölçülmə" adlı 39 Nəli Mühasibat Uçotunun Beynəlxalq Standartına uyğun olaraq, maliyyə aktivinin ilkin ölçülməsi üçün onun ilkin dəyəri kimi qəbul edilməlidir
21. İqtisadi qurumun asılı təsərrüfat cəmiyyətində olan payı, nəzarət edən təşkilat və onun nəzarət edilən təşkilatları tərəfindən həmin təşkilata yatırdığı vəsaitlərin cəminə bərabərdir. İqtisadi qurumun digər asılı və ya birgə təsərrüfat cəmiyyətlərinin qoyuluşları bu məqsəd üçün nəzərə alınmır. Asılı təsərrüfat cəmiyyəti nəzarət edilən, asılı və ya birgə təsərrüfat cəmiyyətlərinə malik olduqda, iştirak payı metodunun tətbiqi zamanı nəzərə alınan mənfəət və ya zərərlər və xalis aktivlər vahid uçot siyasətinin (bax. 27 və 28-ci maddələr) tətbiqi üçün lazım olan hər hansı düzəlişlər edildikdən sonra, asılı təsərrüfat cəmiyyətinin maliyyə hesabatlarında tanınan məbləğlərdir (asılı təsərrüfat cəmiyyətinin öz asılı və birgə təsərrüfat cəmiyyətlərinin mənfəət və ya zərərlərində və xalis aktivlərində payı daxil olmaqla).
22. Asılı təsərrüfat cəmiyyəti və investor (o cümlədən onun konsolidasiya edilmiş nəzarət edilən təşkilatları) arasında "yuxarı istiqamətdə" və "aşağı istiqamətdə" əməliyyatlardan yaranan mənfəət və zərərlər investorun maliyyə hesabatlarında yalnız əlaqəli olmayan investorların asılı təsərrüfat cəmiyyətindəki i payları məbləğində tanınır. İnteraktiv asılı təsərrüfat cəmiyyətinin bu əməliyyatlardan əldə etdiyi mənfəət və zərərlərindəki payı ləğv edilməlidir.
23. Asılı təsərrüfat cəmiyyətində investisiya qoyuluşu onun asılı təsərrüfat cəmiyyəti olduğu tarixdən etibarən iştirak payı metodunun tətbiqi ilə uçota alınır. Əldəetmənin ilkin dəyəri ilə asılı təsərrüfat cəmiyyətinin müəyyən edilə bilən aktivlərinin, öhdəliklərinin və şərti öhdəliklərinin xalis ədalətli dəyərində investorun payı arasında hər hansı fərqin (müsbət və ya mənfi) uçotuna dair təlimatlar qüvvə kimi nəzərdən

Büdcə Təşkilatları üçün 7 Nəli Milli Mühasibat Uçotu Standartı
"Asılı təsərrüfat cəmiyyətlərinə investisiyaların uçotu üzrə"

keçirilir (Təşkilatların fəaliyyətlərinin birləşdirilməsi üzrə mühasibat uçotunun "Müəssisələrin birləşməsi" adlı 3 Nəli Maliyyə Hesabatının Beynəlxalq Standartında təlimatlar əks olunmuşdur). Asılı təsərrüfat cəmiyyətinə aid olan qudvil investisiyanın balans dəyərində daxil edilir. İntestisiyanın alınmasından sonra investurun mənfəət və zərərlərdəki payına müvafiq düzəlişlər edilməlidir

24. İntestisiyanın alınmasından sonra investurun asılı təsərrüfat cəmiyyətinin mənfəət və ya zərərlərindəki payına müvafiq düzəlişlər edilməlidir (məsələn amortizasiya olunan aktivlərin əldə edilmə tarixində olan ədalətli dəyərlərinə əsaslanan amortizasiyası üzrə düzəlişlər). Eyni şəkildə, investisiyanın əldə edilməsindən sonra investurun asılı təsərrüfat cəmiyyətinin mənfəət və ya zərərlərindəki payına qudvil və ya torpaq, tikili və avadanlıqların dəyər düşmə zərərləri kimi asılı təsərrüfat cəmiyyəti tərəfindən tanınan dəyər düşmə zərərləri üçün müvafiq düzəlişlər edilməlidir
25. İştirak payı metodunun tətbiqi zamanı investor tərəfindən müvafiq asılı təsərrüfat cəmiyyətinin mövcud olan ən son maliyyə hesabatları istifadə olunur. İntestor ilə asılı təsərrüfat cəmiyyətinin hesabat tarixləri fərqli olduqda, asılı təsərrüfat cəmiyyəti öz maliyyə hesabatlarını, bunun qeyri-mümkün olduğu hallar istisna olmaqla, investor tərəfindən istifadə edilməsi üçün investurun maliyyə hesabatlarının hazırlandığı eyni tarixə hazırlamalıdır
26. 25-ci maddəyə uyğun olaraq, iştirak payı metodunun tətbiqi zamanı istifadə olunan asılı təsərrüfat cəmiyyətinin maliyyə hesabatları investurun maliyyə hesabatlarının hazırlandığı hesabat tarixindən fərqli tarixə hazırlandıqda, həmin tarix ilə investurun maliyyə hesabatlarının hazırlandığı tarix arasında baş verən əhəmiyyətli əməliyyat və hadisələrin təsirləri üzrə düzəlişlər edilməlidir. Asılı təsərrüfat cəmiyyətinin və investurun hesabat tarixləri arasındakı fərq üç aydan çox olmamalıdır. Hesabat dövrlərinin müddəti və hesabat tarixləri arasındakı istənilən fərqlər dövrdən dövrə eyni qalmalıdır
27. İntestorun maliyyə hesabatları analoji şərtlər daxilində oxşar əməliyyat və hadisələr üçün vahid uçot siyasətinə əsasən hazırlanmalıdır
28. Asılı təsərrüfat cəmiyyəti analoji şərtlər daxilində oxşar əməliyyat və hadisələr üçün investurun tətbiq etdiyi uçot siyasətindən fərqli uçot siyasəti tətbiq edərsə, iştirak payı metodunun tətbiqi zamanı asılı təsərrüfat cəmiyyətinin maliyyə hesabatları investor tərəfindən istifadə olunduqda, asılı təsərrüfat cəmiyyətinin uçot siyasətinin investurun uçot siyasətinə uyğunlaşdırılması üçün ona düzəlişlər edilməlidir.
29. Asılı təsərrüfat cəmiyyətinin investordan fərqli tərəflərə məxsus olan və xalis aktivlər/kapital kimi təsniflənmiş ödənilmiş kumulyativ imtiyazlı səhmləri olduqda, investor, dividendlərin bəyan edilib-edilməməsindən asılı olmayaraq, bu səhmlərə aid dividendlər üzrə düzəliş etdikdən sonra mənfəət və ya zərərlərdəki payını hesablayır
30. İntestorun asılı təsərrüfat cəmiyyətinin zərərlərindəki payı həmin asili təşkilatındakı iştirak payına bərabər və ya ondan artıq olduqda, investor sonrakı zərərlərdəki payının tanınmasını dayandırır. Asılı təsərrüfat cəmiyyətində iştirak payı, mahiyyət etibarilə investurun asılı təsərrüfat cəmiyyətində xalis investisiya qoyuluşunun bir hissəsini təşkil edən hər hansı uzunmüddətli qoyuluşlar ilə birlikdə iştirak payı metoduna əsasən uçota alınan asılı təsərrüfat cəmiyyətində investisiyanın balans dəyəridir. Lakin ticarət debitor və kreditor borcları və ya müvafiq girovun mövcud olduğu təminatlı kreditlər bu maddələrə aid deyil. İştirak payı metoduna əsasən investurun adı səhmlərə investisiya qoyuluşundan artıq məbləğdə tanınmış zərərlər vacibliyi (yeni ləğv olunma zamanı prioritetlər) üzrə əks qaydada investurun asılı təsərrüfat cəmiyyətindəki payının digər komponentlərinə tətbiq olunur.

31. İncəstörün iştirak payı sıfıra qədər azaldıldıqdan sonra, əlavə zərərlər və öhdəlik yalnız incəstörün hüquqi və ya konstruktiv öhdəlik daşdığı və ya asılı təşkilatı adından ödənişlər etdiyi miqdarda müvafiq qaydada təmin olunur və tanınır. Asılı təsərrüfat cəmiyyəti sonralar mənəfəət əldə etdiyi haqqında hesabat verdikdə, incəstör yalnız onun mənəfəətdəki payı tanınmamış zərər payına bərabər olduqdan sonra, həmin mənəfəətlərdəki payının tanınmasını davam etdirir

Qiymətdən düşmə üzrə zərərlər

32. İştirak payı metodunun tətbiqindən, o cümlədən asılı təşkilatının zərərlərinin hazırkı Standartın 30-ci maddəsinə uyğun olaraq tanınmasından sonra, incəstör, asılı təsərrüfat cəmiyyətində özünün xalis investisiya qoyuluşu ilə əlaqədar hər hansı əlavə dəyərdən düşmə zərərlərinin tanınmasının lazım olub-olmadığını müəyyən etmək üçün maliyyə alətlərinin tanınması və ölçülməsi ilə bağlı "Maliyyə alətləri: Tanınma və ölçülmə" adlı 39 Nəli Mühasibat Uçotunun Beynəlxalq Standartının tələblərini tətbiq etməlidir
33. İncəstör, maliyyə alətlərinin tanınması və ölçülməsi ilə bağlı "Maliyyə alətləri: Tanınma və ölçülmə" adlı 39 Nəli Mühasibat Uçotunun Beynəlxalq Standartının tələblərini həmçinin, xalis investisiyanın bir hissəsini təşkil etməyən asili təşkilatındakı payı ilə əlaqədar hər hansı əlavə dəyərdən düşmə zərərlərinin tanınıb-tanınmamasını və həmin dəyərdən düşmə zərərlərinin məbləğini müəyyən etmək üçün tətbiq edir
34. Əgər maliyyə alətlərinin tanınması və ölçülməsi ilə bağlı mühasibat uçotunun "Maliyyə alətləri: Tanınma və ölçülmə" adlı 39 Nəli Mühasibat Uçotunun Beynəlxalq Standartının da əks olunan tələblərin tətbiqi investisiyanın qiymətdən düşməsi ehtimalını göstərsə, o zaman, təşkilat "Pul vəsaiti yaratmayan aktivlərin qiymətdən düşməsi" adlı Büdcə Təşkilatları üçün 21 Nəli Milli Mühasibat Uçotu Standartından istifadə edir. Büdcə təşkilatları üçün 21 Nəli Milli Mühasibat Uçotu Standartları pul vəsaiti yaradan investisiyanın istifadə dəyərinin müəyyən edilməsi zamanı təşkilatın 36 Nəli Mühasibat Uçotunun Beynəlxalq Standartına istinad etməsini tövsiyə edir. 36 Nəli Mühasibat Uçotunun Beynəlxalq Standartına uyğun olaraq təşkilat aşağıdakıları qiymətləndirir:
- (a) investisiya obyektini tərəfindən yaradılacağı gözlənilən qiymətləndirilmiş gələcək pul vəsaitləri axınının hazırkı dəyərində öz payını, o cümlədən investisiya obyektinin əməliyyatlarından pul vəsaitlərinin axınıni və investisiyanın yekun xaricəməsi üzrə daxiləmələrini; və ya
- (b) investisiya üzrə əldə ediləcək dividendlərdən və investisiyanın yekun xaricəməsindən yaranması gözlənilən qiymətləndirilmiş gələcək pul vəsaitləri axınının hazırkı dəyərini.
- Müvafiq ehtimallar çərçivəsində hər iki metod eyni nəticəni verir. İncəstör üzrə qiymətdəndüşmə ilə bağlı yaranan istənilən zərər 36 Nəli Mühasibat Uçotunun Beynəlxalq Standartına uyğun olaraq bölüşdürülür. Ona görə də, o, ilkin olaraq, yerdə qalan hər hansı qudvil üzrə bölüşdürülür (bax: maddə 23).
35. Asılı təsərrüfat cəmiyyəti davamlı istifadə hesabına təşkilatın digər aktivlərindən yaranan daxiləmələrdən əhəmiyyətli dərəcədə müstəqil olan pul vəsaitlərinin daxiləmələrini yaratmadığı hallar istisna olmaqla, asili təşkilatında investisiyanın bərpa edilə bilən dəyəri hər asili təşkilatı üzrə ayrıca qiymətləndirilir

Fərdi maliyyə hesabatları

36. Asili təşkilatına qoyulan investisiya incəstörün fərdi maliyyə hesabatlarında Büdcə Təşkilatları üçün 6 Nəli Milli Mühasibat Uçotu Standartının 35-41-ci maddələrinə uyğun olaraq uçota alınmalıdır.

37. Bu Standart, ictimaiyyət üçün açıq olan fərdi maliyyə hesabatlarının hansı təşkilatlar tərəfindən hazırlanmalı olduğunu müəyyən etmir.

MƏLUMATIN AÇIQLANMASI

38. Aşağıdakı məlumatlar açıqlanmalıdır:
- dərc edilmiş birja qiyməti olan asılı təsərrüfat cəmiyyətlərinə investisiyaların ədalətli dəyəri;
  - asılı təsərrüfat cəmiyyətinin maliyyə məlumatlarının icmalı, o cümlədən aktivlər, öhdəliklər, gəlirlər və mənfəət və ya zərərlərin məcmu məbləğləri;
  - investor birbaşa və ya törəmə müəssisələri vasitəsilə dolayı olaraq investisiya obyektinin səsvermə hüququ verən və ya potensial səsvermə hüququ verən səhmlərinin 20 faizdən az faizinə malik olduqda, lakin əhəmiyyətli təsirə sahib olduğu nəticəsinə gəldikdə, investorumun əhəmiyyətli təsirə sahib olmaması fərziyyəsinin pozulması səbəbləri;
  - investor, birbaşa və ya törəmə müəssisələri vasitəsilə dolayı olaraq investisiya obyektinin səsvermə hüququ verən və ya potensial səsvermə hüququ verən səhmlərinin 20 faizinə və ya bundan çox faizə malik olduqda, lakin əhəmiyyətli təsirə sahib olmadığı nəticəsinə gəldikdə, investorumun əhəmiyyətli təsirə sahib olması fərziyyəsinin pozulması səbəbləri;
  - asılı təsərrüfat cəmiyyətinin maliyyə hesabatlarının tərtib olunduğu hesabat tarixi və, həmin maliyyə hesabatları iştirak payı metodunun tətbiqi zamanı istifadə olunduqda və investorumun hesabat tarixi və ya hesabat dövründən fərqli olan hesabat tarixi və ya hesabat dövrü üçün tərtib olunduqda, fərqli hesabat tarixi və ya hesabat dövrünün istifadə olunmasının səbəbləri;
  - asılı təsərrüfat cəmiyyətlərinin nağd dividendlər ya da borc və ya avansların ödənişi şəklində vəsaitləri investora köçürmək qabiliyyəti üzərində hər hansı əhəmiyyətli məhdudiyyətlərin xüsusiyyəti və həddi;
  - investor asılı təşkilatının zərərlərindəki payının tanınmasını dayandırdıqda, asılı təsərrüfat cəmiyyətinin həm dövr üzrə, həm də məcmu zərərlərinin tanınmamış payı;
  - asılı təsərrüfat cəmiyyətinin bu Standartın 18-ci maddəsinə uyğun olaraq iştirak payı metodunun tətbiqi ilə uçota alınmadığı faktı; və
  - cəmi aktivlərin, cəmi öhdəliklərin, gəlirlərin və mənfəət və ya zərərlərin məbləğləri daxil olmaqla, istər fərdi, istərsə də qrup şəklində iştirak payı metodunun tətbiqi ilə uçota alınmayan asılı təsərrüfat cəmiyyətlərinin maliyyə məlumatlarının icmalı.
39. İştirak payı metodunun tətbiqi ilə uçota alınan asılı təsərrüfat cəmiyyətlərinə investisiyalar uzunmüddətli aktivlər kimi təsnifləşdirilməlidir. Investorumun həmin asılı təsərrüfat cəmiyyətlərinin mənfəət və ya zərərlərindəki payı və həmin investisiyaların balans dəyəri ayrıca açıqlanmalıdır. Investorumun həmin asılı təsərrüfat cəmiyyətlərinin hər hansı dayandırılmış fəaliyyətlərindəki payı həmçinin ayrıca açıqlanmalıdır
40. Investorumun asılı təsərrüfat cəmiyyətinin xalis aktivlərində/kapitalında birbaşa olaraq tanınan dəyişikliklərdəki payı investor tərəfindən birbaşa olaraq xalis aktivlərdə/kapitalda tanınmalı və "Maliyyə hesabatlarının təqdim edilməsi" adlı Büdcə Təşkilatları üçün 1 Nəli Milli Mühasibat Uçotunun Standartında tələb olunduğu kimi xalis aktivlərdə/kapitalda dəyişikliklər haqqında hesabatda açıqlanmalıdır
41. "Qiymətləndirilmiş öhdəliklər, şərti öhdəliklər və şərti aktivlər" adlı Büdcə Təşkilatları üçün 19 Nəli Milli Mühasibat Uçotu Standartına uyğun olaraq investor aşağıdakı məlumatları açıqlamalıdır:
- digər investorlarla birgə daşdığı asılı təşkilatının şərti öhdəliklərindəki payını; və

Büdcə Təşkilatları üçün 7 Nöli Milli Mühasibat Uçotu Standartı
"Asılı təsərrüfat cəmiyyətlərinə investisiyaların uçotu üzrə"

- (b) investorun asili təşkilatının bütün öhdəliklərini və ya onların bir hissəsini müstəqil olaraq daşması nəticəsində yaranan şərti öhdəlikləri

QÜVVƏYƏ MİNMƏ TARİXİ

42. Bu Büdcə Təşkilatları üçün Milli Mühasibat Uçotunun Standartın qüvvəyə minmə tarixi Azərbaycan Respublikası Maliyyə Nazirliyinin müvafiq əmri ilə müəyyən edilir
43. Əgər təşkilat Büdcə Təşkilatları üçün Milli Mühasibat Uçotu Standartında müəyyən edildiyi kimi maliyyə hesabatı məqsədilə mühasibat uçotunun hesablama prinsipini qəbul edərsə, yuxarıda qeyd edilən hüquqi qüvvəyə minmə tarixindən sonra standart təsərrüfat subyektinin qəbul tarixinin başlanğıcından və ya ondan sonrakı dövr üçün illik maliyyə hesabatına tətbiq ediləcəkdir